

Моравець Норберт, доктор, Інститут історії Академії імені Яна Длугоша (Ченстохова, Польща), gileya.org.ua@gmail.com

Рецензія на монографію: Кривошея І. І. Польские аристократы Потоцкие в социально-экономической и общественно-политической жизни подросийской Украины (конец XVIII - начало XX века). - Умань, 2013. - 400 с.

* * *

Шевчук О. В.

доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук, Чорноморський державний університет ім. Петра Могили (Україна, Миколаїв), gileya.org.ua@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: СЕДЛЯР Ю. О. МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА / Ю. О. СЕДЛЯР. – МИКОЛАЇВ: ВИД-ВО ЧДУ ІМ. П. МОГИЛИ, 2013. – 412 С.

Проявлений Ю.Седляр підвищений науковий і практичний інтерес до досліджуваної проблеми має об'єктивний і сучасний характер, адже у сучасних міжнародних реаліях політика санкцій широко використовується у дипломатичній практиці США, ЄС, Японії та Росії й виступає інструментом забезпечення їх національних інтересів, слугує системоформуючим чинником у міжнародних відносинах.

Окремо слід вказати на важливість проведення дослідження ролі санкцій у світовій політиці на ниві вітчизняної міжнародно-політичної науки. Доцільність здійснення комплексного аналізу політики санкцій в українській політології міжнародних відносин пояснюється відсутністю ґрунтовних наукових робіт з теми, що підтверджує професійне ставлення автора до вибору проблеми, засвідчує обізнаність у стані вітчизняних міжнародно-політичних досліджень у цілому. На дипломатично-практичному рівні значення ролі санкційної політики для перспективного розвитку України важко переоцінити, адже в сучасних реаліях за допомогою стратегії санкцій створюються регіональні торговельно-економічні структури і режими, здійснюється управління міжнародними фінансовими потоками, контролюються прямі іноземні інвестиції, діяльність міжнародних фінансових і політичних організацій, функціонування політичних одиниць. У такий спосіб політика санкцій стає інструментом зміщення балансу сил на регіональному і глобальному рівнях, чинником формування ієрархії у світовому порядку XXI ст. Через це вчасне і виважене реагування вітчизняним МЗС на експлуатацію санкційної політики провідними світовими акторами дозволить Україні виступати активним суб'єктом в цих процесах й надаватиме українському чиннику системоформуючого характеру у сучасних міжнародних координатах, а отже, дозволить, якнайкраще, відстоювати власні національні інтереси і запобігати ймовірним ризикам, що можуть поставати перед Києвом у таких обставинах. Тож, переосмислення західного досвіду здійснення політики санкцій дозволить Україні у подальшому прогнозувати виклики як внутрішньополітичного, так і зовнішньополітичного характеру, що продукує даний інструмент впливу, а значить робитиме з нашої держави конкурентоспроможного і стабільного гравця на світовій сцені.

Новизна монографії Ю.Седляр, на наш погляд, полягає в тому що, на відміну від вузькогалузевих підходів до аналізу політики санкцій, автор у дослідженні використовує міждисциплінарний підхід до вивчення предмету. Останнє дозволяє подолати природно для економістів, юристів і політологів професійну усталену схему дослідження ролі міжнародних санкцій у світовій політиці. До позитивних моментів монографії можна віднести й залучення широкого кола джерел і літератури, деякі з яких було вперше проаналізовано у вітчизняній політології міжнародних відносин, що свідчить про добру апробацію висновків роботи. Використання значного масиву наукових праць різних за своєю ідейною та теоретичною спрямованістю, а також багатого на фактологічний матеріал дозволило уникнути однобічності при оцінці політики санкцій у рамках двосторонньої та багатосторонньої дипломатії.

На нашу думку, структура монографії досить обґрунтована: розгляд поставленої проблеми поетапно здійснюється на різних рівнях – від глобального і універсального до регіонального і національно-індивідуального. В рамках даної рецензії неможливо викласти всі аспекти проблеми, піднятої в монографії Ю.Седляр, тому спробуємо торкнутись найбільш важливих моментів, які визначають основну тему дослідження, а саме – роль політики санкцій у сучасних геополітичних і глобалізаційних процесах, якими характеризується сучасний рівень розвитку міжнародних відносин.

Так, у першому розділі автор аналізує головні теоретичні підходи до вивчення міжнародних санкцій як інструменту зовнішньої політики та механізму з підтримки миру і безпеки. Вказаний дуалізм представленої авторської концепції пояснюється відмінною інтерпретацією ролі політики санкцій у міжнародних відносинах двома канонічними парадигмами – реалізмом та ідеалізмом, тобто з позиції онтологічного індивідуалізму та онтологічного колективізму. Цілком логічним, з нашої точки зору, є звернення Ю.Седляр до структурно-функціонального підходу при аналізі процесу ухвали рішень по застосуванню санкційних заходів, що дозволяє авторці розкрити внутрішньополітичні колізії між політичними партіями, які мають місце під час підготовки документів по санкціям, визначити роль груп інтересів, національних та релігійних меншин в реалізації політики санкцій.

Другий і третій розділи монографії Ю.Седляр присвячені висвітленню інституту санкцій Організації Об'єднаних Націй, оцінці його ефективності як способу підтримки міжнародного миру і безпеки. До найважливіших висновків автора слід віднести тезу про те, що на зниження потенціалу політики санкцій ООН діють лакуни в установчих документах організації, які визначають повноваження головних органів у здійсненні санкційних заходів, а також суперечності у резолюціях РБ ООН по санкціям. З'ясовуючи підходи до реформування механізму ООН по санкціям, автор, спираючись на масив джерельно-документальної бази, аргументовано констатує, що рекомендації експертів не було втілено в життя, адже вони передбачали якісне реформування ООН, що мало докорінним чином

змінити розстановку сил у Раді Безпеки, що слугувало не на користь дипломатії США, Великобританії, КНР, РФ і Франції. Таким чином, умовиводи представлені на Інтерлакенській, Бонн–Берлінській та Стокгольмській конференціях з удосконалення інституту санкцій ООН так і не стали політичною реальністю. На нашу думку, доволі вдалими є й вибір епізодів застосування санкцій у рамках ООН, що пояснюється рельєфністю проблем, контроверсійністю національних інтересів держав з правом вето у цільових країнах. Крім того, Ю. Седляр цілком влучно вказує на те, що головною перешкодою здійснення політики санкцій у рамках ООН на початку XXI ст. стане різнонаправленість інтересів постійних членів РБ ООН, а особливо наростаючі суперечності між США й Великобританії, з одного боку, та КНР і РФ, з іншого.

Четвертий розділ монографії Ю. Седляр присвятила аналізу реалізації політики санкцій на регіональному рівні, насамперед у розрізі роботи таких організацій як Європейський Союз, Організація Американських Держав та Африканський Союз. Досліджуючи проблему на даному рівні, автор відмічає, що головними викликами, які вирішуються об'єднаннями за допомогою санкційної політики є підтримка представницької демократії, захист прав і свобод людини, а також попередження міждержавних конфліктів між державами-членами. У роботі Ю. Седляр ретельно аналізує джерельно-документальну базу ЄС з реалізації політики санкцій, з'ясовує інституційне забезпечення санкційних заходів Євросоюзу, а також оцінює ефективність європейської політики санкцій на прикладі трьох епізодів – суданському, конголезькому та білоруському. Варто підкреслити, що в цілому важко не погодитись із загальним умовиводом автора про низьку ефективність політики санкцій ЄС, що пояснюється конфліктом інтересів держав-членів при здійсненні санкцій організації, непослідовністю виконання ними рішень по санкціям, відсутністю політичної підтримки санкцій ЄС з боку інших світових акторів. Аналіз дипломатичної практики ОАД з реалізації політики санкцій, зокрема проти Гаїті, Гватемали і Перу, засвідчує, що держави-члени вдаються до санкційного тиску, насамперед, для просування демократії, захисту прав і свобод людини у Західній півкулі. Слід звернути увагу на те, що Ю. Седляр цілком влучно в даному розділі вказує на те, що політика санкцій не є ефективним засобом підтримки миру на Африканському континенті через інтернаціоналізацію конфліктів в Африці, слабкість економіки держав регіону, децентралізацію системи державного управління, сепаратистські настрої, високий рівень корупції.

Останній п'ятий розділ монографії Ю. Седляр присвятила вивченню ролі санкцій в американській дипломатії. Вибір на користь американського досвіду реалізації політики санкцій пояснюється тим, що США наразі мають найпоширенішу практику застосування санкцій для досягнення цілей зовнішньої політики, що спирається й на широке коло нормативно-правових документів. Структурування підрозділів не викликає серйозних заперечень, адже вони розкривають головні проблеми, які вирішуються Вашингтоном за допомогою дипломатії санкцій, а саме – нерозповсюдження ядерної зброї, протидія міжнародному тероризму, стримування

супротивника, підтримка демократії, протидія ворожим політичним режимам. Вдалими є й вибір епізодів застосування санкцій з точки зору геополітики, адже дослідження у такий спосіб демонструє потенціал американської дипломатії просувати власні інтереси у різних регіонах через використання санкцій, що свідчить про те, що санкційна політика розглядається Білим домом як інструмент підтримки глобального лідерства США у XXI ст.

Серед недогладів монографії можна назвати те, що автор недостатньо уваги приділив реалізації політики санкцій на національно-індивідуальному рівні, обмеживши аналіз лише дипломатичним досвідом США. Таким чином, поза увагою Ю. Седляр лишилася практика використання санкційних заходів у зовнішній політиці Китаю, Російської Федерації й Японії. До того ж, на нашу думку, робота виграла би у разі більш рівномірного структурування дослідження, адже у деяких підрозділах, як наприклад, присвячених іранському та іракському епізодам, автор ретельно, навіть прискіпливо з'ясовує обставини, що позначають ефективність політики санкцій, у той час як північнокорейський епізод та підрозділ 5.1, зосереджений на висвітленні політико-правових засад здійснення односторонньої політики санкцій США з нерозповсюдження, на такому фоні виглядають дещо урізаними. Окремих упущенням Ю. Седляр може вважатися те, що автор в деяких випадках перенасичує текст статистичним матеріалом, цитатами, що ускладнює сприйняття загальної фабули роботи. З іншого боку, вказані недогляди у цілому не применшують наукової цінності рецензованого дослідження, що характеризується глибиною розкриття теми, самостійністю та оригінальністю висновків, а отже заслуговує на те, аби викликати інтерес у науковців, викладачів і студентів, що навчаються за напрямком «міжнародні відносини».

Shevchuk O.V., doctor of Political Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Political Sciences, Petro Mohyla Black Sea State University edition (Ukraine, Mykolayiv), gileya.org.ua@gmail.com

The reference to the monography: Sedlyar Y.O. International sanctions in the world politics: theory and practice / Y.O. Sedlyar. – Mykolayiv: Petro Mohyla Black Sea State University edition, 2013. – 412 p.

Шевчук А. В., доктор политических наук, профессор, декан факультета политических наук, Черноморский государственный университет им. Петра Могилы (Украина, Николаев), gileya.org.ua@gmail.com

Рецензия на монографию: Седляр Ю. А. Международные санкции в мировой политике: теория и практика / Ю. А. Седляр. – Николаев: Черноморский государственный университет им. П. Могилы, 2013. – 412 с.